

Քարաբծիկ

ՏԱՐՎԱ ԹԻՉՈՒՆ

2023

Ամենամյա բնապահպանական արշավի շրջանակներում հանրային քվեարկության արդյունքում **Հայաստանում «տարվա թռչուն» է ընտրվել քարարծիվը:** «Տարվա թռչուն» ամենամյա արշավի նպատակն է հանրության ուշադրությունը հրավիրել թռչունների պաշտպանության, նրանց ապրելավայրերի պահպանության և ընդհանուր առմամբ Հայաստանի բնության կարևորության վրա: Հին ժամանակներից քարարծիվը եղել է քաջության, ուժի

և ազնվության խորհրդանիշ, և նրա պատկերները հաճախ կարելի է տեսնել գիւնանշանների և դրոշակների վրա: Այն հիմա էլ պատկերված է բազմաթիվ երկրների պետական խորհրդանիշերի, օրինակ՝ Ղազախստանի դրոշի, Հայաստանի, Մեքսիկայի ու Գանայի գիւնանշանների վրա: Հին հույները քարարծիվին ասոցացրել են գերագույն աստված Զևսի հետ՝ քարարծիվի արքայավայել տեսքի և օդում սավառնելու զարմանալի ունակության համար:

Քարարօծիվն իր արեալում քիչ տարածված թռչուն է, թեև այն հանդիպում է Հյուսիսային Ամերիկայի, հյուսիսարևմտյան Աֆրիկայի և Եվրասիայի հսկայական տարածքներում՝ ծովի մակարդակից մինչև 4000 մ բարձրության վրա։ Եվրասիայում քարարօծիվների ամենախիտ բնակեցված բնադրավայրերը գտնվում են Կովկասի, Ալթայի և Ուրալի լեռնային շրջաններում։

Քարարծիվը ներառված է Բնության պահպանության միջազ-

գային միության (ԲՊՄՄ/ԻՍՄՆ) Կարմիր ցուցակում՝ «Նվազագույն վտանգված» (LC) կարգավիճակով: Քարարծվի վեց ենթատեսակներից մեկը (*Aquila chrysaetos homeyeri*) հանդիպում է նաև Հայաստանում, որտեղ վերջին տվյալներով (Կարմիր գիրք, 2010 թ.) ապրում է ընդամենը 34-38 զույգ: Քարարծիվների պահպանման և թվի ավելացման նպատակով թռչունը գրանցված է նաև Հայաստանի Հանրապետության Կարմիր գրքում, որտեղ այն համարվում է հազվագյուտ, «խոցելի» (VU D1) տեսակ:

Սպառնալիքներ

Քարարծվի խիստ պահանջկոտությունը բնական միջավայրի պայմանների նկատմամբ և հատուկ զգայունությունը մարդու ուղղակի և անուղղակի ազդեցության նկատմամբ սահմանափակում է թռչնի տարածման հնարավորությունները և զրկում քարարծիվներին իրենց սիրելի բնադրավայրերից: Վախեցած թռչունները նույնիսկ կարող են լքել իրենց բույնը՝ թողնելով այնտեղ իրենց ձագին: Այս թռչունների վերացման հիմնական պատճառներից են որսագողությունը, ձվեր և ձագեր հավաքելը, թունավոր խայծերը, ինչպես նաև գյուղատնտեսության մեջ օգտագործվող պեստիցիդները, որոնք կուտակվում են քարարծիվների որսատեսակների օրգանիզմներում: Բնապահպանական կրթության բացակայությունը և արմատացած նախապաշարմունքները՝ կապված անասնաբուծության հնարավոր վնասի վախի հետ, մեծապես սրում են նրանց պահպանման խնդիրները:

Մնունդ և որսը

Քարարծիվը որս է փնտրում՝ բարձր սավառնելով տաք օդի բարձրացող հոսանքներում: Եվ նույնիսկ վատ եղանակային պայմանների և քամու ուժեղ պոռթկումների դեպքում քարարծիվը հեշտությամբ կարողանում է մնալ օդում՝ սավառնելով լանջերին մոտ հեռավորության վրա: Բնադրավայրի շրջակայքում քարարծիվը հետևում է նապաստակներին, գետնասկյուռերին, բադերին և այլ խոշոր և միջին կաթնասուններին և թռչուններին: Նա

հաճախ կարող է սնվել նաև լեռնով: Եղել են դեպքեր, երբ քարարծիվները հարձակվել են աղվեսների, երիտասարդ եղջերուների և լեռնային այծերի վրա: Այս թռչնի չափազանց սուր տեսողությունը թույլ է տալիս տեսնել նապաստակին մինչև 2 կմ հեռավորության վրա: Ճկուն պարանոցը, որը կարող է թեքվել մինչև 270 աստիճան, օբյեկտի չափն ու հեռավորությունը արագ որոշելու ունակությունը, երկօկույլար տեսողությունը և գույների ընկալումը քարարծիվին դարձնում են

հիանալի որսորդ: Նկատելով պոտենցիալ զոհին՝ քարարծիվը թռչում է նրա ետևից ցած երբեմն հասնելով մինչև 320 կմ/ժ արագության:

Բազմացում և միգրացիա

Ընդհանուր առմամբ, քարարծիվներին կարելի է դասել նստակյաց թռչունների շարքին: Նրանք իրենց մեծ միջև 2մ տրամագծով, բները կառուցում են ճյուղերից, բրդից և խոտից՝ դժվար հասանելի քարքարոտ եզրերի և մեծ ծառերի վրա: Սովորաբար քարարծիվներն օգտագործում

են նույն բույնը, բայց կարող են ունենալ մինչև 12 բույն մեկ տարածքում: Ձվադրում են 1-2 ձու, որից հետո ինկուբացիան և կերակրումը տևում է մոտ երեք ամիս: Երիտասարդ քարարծիվների առաջին թռիչքը տեղի է ունենում իրենց կյանքի 60-70-րդ օրը, մինչ այդ, որպես կանոն, ողջ է մնում միայն մեկ՝ ամենաուժեղ, ծագը: Կյանքի առաջին մի քանի տարիների ընթացքում երիտասարդ արծիվները հեռանում են ծնողական բնից մինչև 1000 կմ հեռավորության վրա:

Գերմանիայի բնության պահպանության միության (NABU) հայաստանյան մասնաճյուղը «Տարվա թռչուն 2023 - քարաթռչիվ» արշավի շրջանակներում դպրոցներում և համալսարաններում կազմակերպում է էկոլոգիական դասընթացներ և բաց դասեր բոլոր հետաքրքրվածների համար: Դասընթացների նպատակն է լսարանին տեղեկացնել քարաթռչիվների կենսակերպի, նրանց պահպանության և սպառնացող վտանգների մասին, ինչպես նաև ներգրավել նրանց պահպանությանն ուղղված լուծումների քննարկմանը: Դասընթացին արդեն մասնակցել են մայրաքաղաքի և Հայաստանի տարբեր

մարզերի 23 դպրոցների 900-ից ավելի աշակերտներ: Գերմանիայի բնության պահպանության միության (NABU) հայաստանյան մասնաճյուղը «Տարվա թռչուն 2023 - քարաթռչիվ» արշավի շրջանակներում իրականացնում է

դաշտային հետազոտական աշխատանքներ, որոնց նպատակն է ուսումնասիրել, մասնավորապես հայտնաբերել և քարտեզագրել քարարծիվների բնադրման վայրերը: Հետազոտական աշխատանքների շրջանակում իրականացվում է նաև արբանյակային տվյալների տեղադրում քարարծիվների ձագերի վրա՝ նրանց տեղաշարժն ուսումնասիրելու նպատակով: Սա թույլ կտա հավաքագրել չուի վերաբերյալ տվյալներ, բացահայտել տեսակին սպառնացող հիմնական վտանգները տարբեր տարածքներում, դասակարգել դրանք և իրականացնել առավել թիրախավորված պաշտպանություն:

Այս ուսումնասիրությունների միանում և աջակցում են Նաև ՀՀ քաղաքացիներ՝ «քարարծիվի պահապան» Նախաձեռնության շրջանակներում:

«Քարարծիվի պահապանները» ստանում են պաշտոնական հավաստագիր և դիտարկման համար համապատասխան սարքավորումները: Նրանք տեղեկացնում են կազմակերպությանը իրենց գտած քարարծիվի բնի տեղադիրքի մասին, հսկում բնի անվտանգությունը բնադրման ողջ ընթացքում և պարբերաբար տրամադրում քարարծիվների շարժի մասին իրենց դիտարկումները: Նախաձեռնության հիմնական նպատակն է տե-

սակի պահպանության գործում ներգրավել ՀՀ տարբեր համայնքների բնակիչներին՝ այսպիսով բնապահպանությունը դարձնելով համայնքաին:

«Տարվա թռչուն» ամենամյա բնապահպանական արշա-

վի շրջանակներում միությունը պարբերաբար կազմակերպում և իրականացնում է նաև թռչնադիտարկումներ, որի ընթացքում բոլոր նրանք, ովքեր ցանկանում են մասնակցել արշավին, հնարավորություն են ունենում տեսնելու ինչպես գիշատիչ տարբեր թռչունների, այնպես էլ տարվա թռչնին՝ քարարծվին: Արշավի ընթացքում կազմակերպության մասնագետները արշավի մասնակիցների հետ քննարկում են գիշատիչ թռչնատեսակների առանձնահատկությունները և նրանց պահպանության խնդիրները:

+(374) 44 59 99 49
armenia@nabu.am
www.nabu.am | www.nabu.de
ք. Երևան, Իսահակյան 18, 3-րդ սենյակ

 Nabu Armenia
 nabu_armenia